

Dimension Of University Student's Attitudes Towards Mobbing

Nuray Girginer¹, Hazal Duman²

Abstract

Mobbing is a concept involving all the acts of mobbing oppression, disturbance, assault, social exclusion, reputation insult and intimidation in various social and institutional environments, and the attitudes displayed in the face of mobbing can change according to the level of awareness of the people.

The aim of this study was to determine the mobbing awareness level of university students and compare their attitudes towards mobbing in a integrated framework. Two scales were used in this research and datas which belong to the awareness of mobbing and attitudes toward mobbing were obtained from 382 undergraduate students whose studying at state university. Five dimensions were constructed by applying explanatory factor analysis in terms of collected data and evaluation of the level of awareness was done by means of comparative analysis. In the direction of the results, some suggestions have been developed in order to increase the awareness of students about mobbing in university environment and to take precaution against to mobbing.

Keywords: Mobbing, Attitude Toward Mobbing, Mobbing Awareness, Mobbing in University, Explanatory Factor Analysis

JEL Code: M10, C8

1Corresponding Author Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü, ngirginer@gmail.com

2 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü, hazalduman3@gmail.com

Üniversite Öğrencilerinin Mobbinge Yönelik Tutumlarının Boyutlandırılması

Özet

Çeşitli sosyal ve kurumsal ortamlarda bireylerarası düşmanca ilişki ve ahlak dışı davranışlardan kaynaklanan mobbing baskı, rahatsız etme, saldırı, sosyal dışlama, itibari hakaret ve yıldırma amaçlı eylemlerin tümünü kapsayan bir kavram olup, mobbing karşısında sergilenen tutumlar kişilerin kavrama dair farkındalık düzeyleri doğrultusunda değişebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin mobbing kavramına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi ve mobbinge yönelik tutumların boyutlandırılarak bütüncül bir çerçevede karşılaştırmasıdır. Araştırmada iki ölçek kullanılmış olup farkındalık düzeyi ve mobbinge yönelik tutumlara dair veriler bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 382 lisans öğrencisinden elde edilmiş ve açıklayıcı faktör analizi uygulanarak 5 boyutta toplanmıştır. Belirlenen 5 boyutun farkındalık düzeylerinin demografik değişkenler bakımından farklılıkları, karşılaştırma analizleri ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda üniversite ortamında öğrencilerin mobbing kavramına yönelik farkındalıkların artırılması ve mobbinge karşı önlem alınması için birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mobbing, Mobbinge Yönelik Tutum, Mobbing Farkındalığı, Üniversitede Mobbing, Açıklayıcı Faktör Analizi.

JEL Kodu: M10, C83

1.GİRİŞ

Mobbing; çeşitli sosyal ve kurumsal ortamlarda bireylerarası düşmanca ilişki ve ahlak dışı hareketlerden doğan baskı, rahatsız etme, saldırı, sosyal dışlama, itibari hakaret ve yıldırma amaçlı eylemlerin tümünü kapsayan davranışsal bir sürece işaret etmektedir. Mobbing kavramı 1960'lı yıllarda ilk kez Avusturyalı bilim adamı Konrad Lorenz tarafından "hayvanların bir yabancıyı veya avlanmakta olan bir düşmanı kaçırmak için yaptıkları davranışları tanımlamak için kullanmıştır (Davenport vd., 2003, s.3)." 80'lere gelindiğinde ise Heinz Leymann mobbingi "bir veya birkaç kişi tarafından diğer bir kişiye yönelik, sistematik bir biçimde yapılan, düşmanca ve etik olmayan uygulamalardır (Leymann, 1990, s.120)," şeklinde ifade ederek akademik olarak ele alınan mobbing kavramının temel çerçevesini çizmiştir.

60'lardan günümüze kadar geçen 57 yıllık süreçte mobbing önemli bir konu haline gelirken farklı perspektiflerden birçok çalışmada ele alınmıştır. Bu kapsamda; mobbingin içeriği ve gelişim süreci (Leymann 1990, 1996; Rayner vd. 1997; Keashly 1998; Druskat vd. 2001; İlhan 2010; Hague 2010) örgütlerde mobbing (Niedl 1996; Resch vd. 1996; Zapf 1996; Mayhew vd. 2004; Lewis 2006; Tınaz 2006; Matthiesen vd. 2007; Kırel 2008; Gün 2009; Mikkelsen vd. 2010) ve mobbingin sonuçları - önlenmesi (Baron vd. 1996; Tutar 2004; Çobanoğlu 2005; Niedhammer vd. 2009; Ege 2010; Finne vd. 2011; Hansen vd. 2011; Bardstu 2011, Limoncuoğlu 2013) literatürde öne çıkan başlıklar olarak yerini almıştır.

Yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak hizmet sektörüne yönelik olsa da günümüzde hızla değişen sosyal yapı ve artan dijitalleşme bireysel etkileşimleri arttırarak mobbingi hizmet sektöründe görülen bir problem olmaktan çıkarıp toplumsal bir probleme dönüştürmüştür. Bu duruma paralel olarak, bireylerarası etkileşimin yoğun olduğu üniversite kampüslerinde anılma sıklığı artan mobbing, akademik çatı altında faaliyet gösteren ve eğitim gören bireylerin bilimsellik ölçütü dışında, sosyal bir problemle yüzleşmesine neden olmuştur.

Türkiye'de ve Dünya'da eğitim ortamında mobbingin görülme sıklığının artışı ile birlikte son 10 yılda eğitim ortamında mobbing kavramını inceleyen çalışmalar literatürde ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Wolke, Woods, Bloomfield ve Karstadt (2000) tarafından İngiltere’de gerçekleştirilen çalışmada; zorbalığa maruz kalan ilkökul çocuklarında meydana gelen davranışsal sorunlar ele alınmıştır. 6-9 yaş arasında 1982 çocuk ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve 1639 ebeveyn ile çocukların davranışlarına yönelik güç ve zorbalıklar anketi yapılmıştır. Çalışma sonucunda görüşülen çocukların % 39,8’inin dolaylı, %4,3’ünün doğrudan ve %10,2’sinin hem doğrudan hem de dolaylı olarak zorbalığa maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada ebeveynlerle yapılan anketler sonucunda doğrudan zorbalığa kalan çocukların hiperaktivite, davranış sorunlar ve akran sorunu yaşadığı ortaya konmuştur. Bunların yanı sıra ilkokullarda hiperaktivite ve dışa dönüklük davranışları sergileyen çocukların zorbalığa maruz kalma ya da kurban olma olasılığı açısından işaret niteliği taşıdığı belirtilmiştir.

Duffy ve Sperry (2007), iş ortamında maruz kalınan mobbingin bireyler ve aileleri üzerindeki bedensel ve ruhsal sağlığa yönelik etkileri iki örnek vaka çalışması ile ele alınmıştır. İncelenen örnek iki vaka üniversite çalışanı olmakla birlikte kişilerin maruz kaldıkları mobbing Leymann tarafından belirlenen 5 aşamalı psikolojik şiddet sürecine göre değerlendirilmiştir. Vakalarda mobbing’in beşinci aşamasında egzama, depresyon, intihara yönelme gibi fiziksel ve psikolojik sağlık problemlerinin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra kişilerin iş ortamında yoğunlaşan mobbinge karşı kariyerlerini sonlandırmaları ekonomik zorluklara yol açarken aynı zamanda aile içi sorunların yaşanmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

Fettahlıoğlu (2008), Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ) İİBF’ de görev yapan akademik personeller arasında mobbing görülme sıklığını Leymann’ın oluşturduğu LIPT mobbing ölçeğini kullanarak ölçmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda DEÜ’ de çalışmaya katılan 156 akademisyenden %54 ‘ünün, KSÜ’ de ise 34 akademisyenden %59’ unun mobbinge maruz kaldığı ya da hem maruz kalıp hem şahit olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaman (2008), nitel desende oluşturulan çalışmada mobbinge maruz kaldığı belirlenen 15 öğretim elemanı ile mülakat yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretim elemanlarının mobbinge maruz kalma nedenlerini baskıcı yönetim anlayışı, öğretim üyeleri arasındaki rekabet ve başkalarının başarısını engelleme tutumu ile ilişkilendirilmiştir.

Olgun vd. (2013) tarafından Atatürk üniversitesinde öğrenim gören ebelik öğrencilerinin mobbing hakkında bilgi düzeylerini ölçmeyi amaçlayan çalışmada örneklem dâhilindeki öğrencilerin çoğunluğunun mobbing kavramını daha önce duyduğu (%60,4),

mobbingin bir suç olduğunu (56,5), önlenebileceğini (67,5) ve kadınlara yönelik (%69,5) bir süreci temsil ettiği belirtilmiştir.

Elgar vd. (2013), 1994 ve 2006 yılları arasında 2 aylık süreçlerde zorbalıkla karşılaşan 117 ilkökul çağındaki öğrenciyi gelir eşitsizliği ve zorbalığa maruz kalma ilişkisi üzerinden çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda zaman ve ülke farklılıkları sabit tutulduğunda gelir eşitsizliği ile zorbalığa maruz kalma arasında pozitif ilişki saptanmıştır.

Zabrodska ve Kveton (2013) Çek Cumhuriyetinde bulunan üniversitelerde görevli 1,533 üniversite çalışanın negatif eylemler anketi vasıtasıyla işyerinde zorbalığa maruz kalma sıklığı ölçümlenmiştir. Yapılan çalışma doğrultusunda katılımcıların %13,6'sı haftalık olarak zorbalığa maruz kaldığını belirtirken, %7,9'u kendilerine ait bireysel raporların zorbalığa hedef olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte elde edilen sonuçlar üniversite çalışanlarında zorbalık görülme sıklığı başlığı altında Anglo Sakson ve İskandinav ülkelerindeki üniversiteler ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucu Anglo Sakson Üniversitelerinde zorbalık oranı, Çek Cumhuriyetinde bulunan üniversitelere oranla daha düşük çıkarken, İskandinav üniversiteleri ile Çek Cumhuriyeti üniversitelerinin zorbalık oranı açısından benzerlik taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Akyüz (2015), Leymann'ın geliştirdiği LIPT ölçeğini kullanarak üniversite öğrencileri üzerinde mobbing uygulamalarının tespiti, etkisi ve engellenmesini konu aldığı çalışmada, 5 devlet üniversitesinden farklı branşlarda öğrenim gören 2000 öğrencinin 753'ünün mobbinge maruz kaldığı sonucuna ulaşırken mobbingin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini 7 boyutta toplamıştır.

Literatür incelemesinde görüldüğü gibi eğitim ortamlarında özellikle üniversite düzeyinde mobbingi ele alan çalışmalar akademik personele odaklanmaktadır. Mobbingi üniversite öğrencileri kapsamında ele alan çalışmalarda ise mobbing görülme sıklığı ve sonuçlarına odaklanılmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin mobbinge dair bilgileri ve farkındalıklarının sorgulanması literatürde sınırlı kalmıştır.

Literatürdeki söz konusu eksiklikten hareketle, öğrencilerin mobbing farkındalık düzeyleri temel alınarak hareket edilmesi ve öğrencilerin tutumları doğrultusunda mevcut probleme yönelik çözüm üretilmesi bu çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu bağlamda çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin mobbinge karşı tutumlarının boyutlandırılması ve bu boyutlarla bağlantılı olabilecek mobbing bilgi düzeyi farkındalığı ve demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, bir

devlet üniversitesinde İktisadi ve İdari Bilimler (İİBF) ve Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi (MMF)'nde öğrenim gören öğrencilerden basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilen 382 lisans öğrencisine uygulanan anketten elde edilen verilere Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanarak öğrencilerin mobbinge karşı tutumları boyutlandırılmıştır. Öğrencilerin mobbinge yönelik farkındalık düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiler ise karşılaştırma analizleri ile incelenmiştir.

2.YÖNTEM

Üniversite öğrencilerinin mobbinge karşı tutumlarını boyutlandırmak ve bu boyutların mobbing farkındalık düzeyi ve çeşitli demografik özelliklere göre farklılıklarını belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada, araştırma evreni bir devlet üniversitesinde örgün öğrenim gören lisans öğrencileri olarak belirlenmiştir. Ancak çalışma evrenini bütünü ile ele almanın zaman ve mali kaynak sıkıntısı yaratacağı göz önüne alınmış olup, evren içerisinden basit tesadüfi örneklem tekniği ile İİBF ve MMF'de öğrenim gören 382 lisans öğrencisi araştırma örneklemini oluşturmuştur.

Çalışmanın verileri üç bölümden oluşan anketin 382 lisans öğrencisine uygulanmasıyla elde edilmiştir. Anketin birinci bölümü araştırmacılar tarafından hazırlanan ve örnekleme dâhil kitlenin demografik bilgilerini edinmeye yönelik ifadelerden (fakülte, yaş, cinsiyet, sınıf) oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde çoktan seçmeli test tekniği ile yanıtlayıcıların mobbing kavramı hakkında genel bilgi düzeyinin ve farkındalığın ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Olgun vd. (2013) tarafından geliştirilen 8 maddeli mobbing bilgi düzeyi ölçeği, çalışmanın amacına göre revize edilerek madde sayısı 9'a çıkartılmıştır. Güvenilirlik analizi yapılan bilgi düzeyi ölçeğinin Cronbach Alpha değeri %83,5 olarak belirlenmiştir. Anketin üçüncü bölümünde ise mobbinge karşı tutumları boyutlandırmak amacı ile Akyüz (2015) tarafından geliştirilen 22 maddeli Mobbinge Karşı Psikolojik Ve Fiziksel Tutum Ölçeği sadeleştirilerek 11 maddeli Mobbinge Karşı Tutum Ölçeği (MKTÖ) oluşturulmuştur. Güvenilirlik analizi yapılan tutum ölçeğinin Cronbach Alpha değeri %78,5 olarak belirlenirken çalışmada kullanılan anket formunun genel güvenilirliği ise %76,5 olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin mobbinge yönelik genel bilgi düzeyi ifadeleri frekans ve yüzdelerle dağılımları dikkate alınarak açıklanmıştır. MKTÖ'nin AFA analizi sonucunda belirlenen faktörler bakımından mobbing bilgi farkındalığı ve çeşitli demografik özelliklere göre farklılıklarının analizinde ise cinsiyet, fakülte, mobbingi bilme durumu gibi iki gruba yönelik karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Çalışmada yapılan tüm

istatistiksel analizlerde anlam düzeyi %5 olarak alınmış ve SPSS 17,0 paket programından yararlanılmıştır.

3.BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklere göre dağılımı frekans ve yüzdeler olarak incelendiğinde: 382 öğrencinin 170'inin kadın (%44,5), 212'sinin (%55,5) erkek olduğu; 153'ünün (%40,1) MMF, 229'unun (%59,9) İİBF öğrencisi olduğu; 77'sinin (%20,2) birinci sınıf, 143'ünün (%37,4) ikinci sınıf, 81'inin (%21,2) üçüncü sınıf ve 81'inin (%21,2) dördüncü sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür.

Anketin ikinci bölümünde yer alan ve mobbing hakkında öğrencilerin genel bilgi düzeyi ve farkındalık ölçeğine ait toplanan veriler Tablo 1'de verilmiştir. Tabloya göre araştırmaya katılan 382 öğrencinin;

- 181'i (%47) mobbing kavramını daha önce hiç duymadığını, 201'i (%52,6) mobbing kavramını duyduğunu,
- 210'u (%55) mobbing hakkında farkındalık sahibi olmadığını ve mobbingi bilmediğini, 172'si (%45) ise mobbingin ne olduğunu bildiğini ve mobbing davranışlarını fark edebileceklerini,
- 182'si (%47,6) mobbing uygulayıcılarının kim olduğunu bilmediğini, 110'u (%28,8) mobbing uygulayanların yöneticiler, sınıf arkadaşları ve alt dönem öğrencileri olduğunu,
- 192'si (%50,3) mobbinge maruz kalanların kimler olduğunu bilmediğini, 156'sı (%40,8) mobbinge yalnız öğrencilerin, acayip tarzı olan öğrencilerin, başarılı öğrencilerin ve bölüme yeni katılan öğrencilerin maruz kalabileceğini,
- 149'u (%39) mobbinge maruz kalanların cinsiyetinin ne olduğunu bilmediğini, 217'si (%56,8) maruz kalanların kadın veya erkek olabileceğini,
- 281'i (%73,6) mobbing sürecinde rol alan tarafların mobbing mağdurları, mobbing uygulayıcıları ve mobbing izleyicileri olduğunu,
- 217'si (% 56,8) mobbingin meydana gelmesi için bir süreye gerek olup olmadığını bilmediğini, 112'si (% 29,3) mobbing için her hangi bir süre olmadığını,
- 147'si (%38,5) mobbingin önlenebileceğini, 195'i (%51) mobbingin önlenip önlenemeyeceğini bilmediklerini,
- 198'i (%51,8) mobbingin suç durumunu bilmediğini ifade ederken yalnızca 147 (%38,5) öğrenci mobbingin bir suç olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 1: Mobbing Kavramı Hakkında Genel Bilgi Düzeyi Ve Farkındalık Ölçeği Veri Dağılımı

İfadeler	f	%
Mobbing kavramını duyma durumu		
Duymadım	181	47,4
Duydum	201	52,6
Mobbing kavramını bilme durumu		
Bilmiyorum	210	55
Biliyorum	172	45
Mobbingi uygulayanlar kimlerdir?		
Yöneticiler/üstler	75	19,6
Sınıf arkadaşları	8	2,1
Alt dönem öğrencileri	7	1,8
Hepsi	110	28,8
Bilmiyorum	182	47,6
Maruz kalanlar kimlerdir?		
Yalnız öğrenciler	6	1,6
Acayip tarzı olan öğrenciler	13	3,4
Başarılı öğrenciler	2	0,5
Bölüme yeni katılan öğrenciler	12	3,4
Hepsi	156	40,8
Bilmiyorum	192	50,3
Mobbinge maruz kalanların cinsiyeti nedir?		
Kadın	11	2,9
Erkek	5	1,3
Hepsi	217	56,8
Bilmiyorum	149	39,0
Mobbing sürecinde rol alan taraflar kimlerdir?		
Mobbing uygulayıcıları	56	14,7
Mobbing mağdurları	38	9,9
Mobbing izleyicileri	7	1,8
Hepsi	281	73,6
Mobbingin meydana gelmesi için gereken bir süre var mıdır?		
Vardır	53	13,9
Yoktur	112	29,3
Bilmiyorum	217	56,8
Mobbingin önlenme durumu nedir?		
Önlenebilir	147	38,5
Önlenemez	40	10,5
Bilmiyorum	195	51,0
Mobbing bir suç mudur?		
Suçtur	147	38,5
Suç değildir	37	3,7
Bilmiyorum	198	51,8
TOPLAM	382	100,0

Öğrencilerin mobbinge karşı geliştirdikleri tutumlarının gruplandırılması amacıyla 11 maddeden oluşan MKTÖ'ne Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Bartlett testi sonucu 1148,371 değeri, $p=0,000<0,05$ ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem değeri 0,742 ($0,5<0,742$) belirlenmiş ve KMO değeri kabul sınırları içerisinde yer almıştır.

MKTÖ'ne uygulanan AFA sonucunda mobbinge karşı tutumlarda etkili 5 faktör belirlenmiştir (Tablo 2): Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı, Karşı Şiddet Uygulama, Soyutlama, İletişim Bozukluğu, Duyarsızlık. Söz konusu faktörler tarafımızdan literatüre göre isimlendirilmiştir. Belirlenen 5 alt ölçeğin güvenilirliği, bütün maddelerin toplam korelasyonunun bir ölçüsü olarak Cronbach Alpha kullanılarak incelenmiş ve Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'den görüldüğü gibi, birinci faktör varyansın %32,7'sini, ikinci faktör varyansın %11,8'ini, üçüncü faktör varyansın %11,3'ü, dördüncü faktör varyansın %9,58'ini ve son olarak beşinci faktör varyansın %7,58'ini açıklamaktadır.

Tablo 2: MKTÖ Modeline İlişkin AFA Sonuçları

Tutum Faktörleri	Özdeğer	Faktör Yükleri	Varyans Açıklama Yüzdesi	Kümülatif Varyans	Cronbach Alpha
Faktör 1: Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı K1: Ders esnasında motive olamam. K2: Ders çalışırken motive olamam. K11: Fiziksel sağlık sorunlar yaşarım (baş ağrısı, mide bulantısı, iştah kesilmesi vb).	3,603	0,871 0,854 0,500	32,758	32,758	0,721
Faktör 2: Karşı Şiddet Uygulama K7: Mobbinge aynı şekilde karşılık veririm. K8: Çevremdekilere yansıtırım, mobbing uygulayanı ifşa ederim.	1,308	0,812 0,774	11,888	44,646	0,640
Faktör 3: Soyutlama K5: Başka bir üniversitede öğrenim görmek isterim. K6: Kısa süreliğine de olsa üniversiteden uzaklaşmak isterim.	1,247	0,867 0,810	11,339	55,985	0,716
Faktör 4: İletişim Bozukluğu K4: İnsanlarla az iletişim kurarım. K3: Kimseyle konuşmadığımda mutlu olurum.	1,054	0,867 0,682	9,581	65,566	0,672
Faktör 5: Duyarsızlık K10: Bende başkalarına mobbing uygularım. K9: Tepki vermem.	0,835	0,770 0,717	7,587	73,152	0,404
Toplam Varyans			73,153		

KMO: 0,742 p: 0,000	Küresellik Testi Cronbach Alpha: 0,785	Ki-Kare: 1148,371	Sd: 55
------------------------	---	-------------------	--------

AFA sonucunda elde edilen mobbinge karşı 5 tutum boyutunun öğrencilerin cinsiyetleri, fakülteleri, duyma ve bilme durumlarına göre farklılıkları bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizde fakülte kapsamında mobbinge karşı öğrenci tutumlarının karşılaştırılmasında istatistiki olarak anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Buna karşın cinsiyet, mobbingi duyma ve bilme farkındalığına göre mobbinge karşı tutumlar arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre MKTÖ boyutlarının bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi; “Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı” (ortalama fark=0,37081 p=0,000) boyutu dışında diğer faktörler için cinsiyete göre tutum farklılığı belirlenmemiştir.

Tablo 3: MKTÖ Boyutlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Tutum Faktörleri	Ortalama	Ortalama fark	Ortalama fark standart hata	t	Sd	P
Faktör 1: Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı Kadın Erkek	3,1098 2,7390	0,37081	0,10023	3,700	38 0	0,000 *
Faktör 2: Karşı Şiddet Uygulama Kadın Erkek	2,6735 2,9009	-0,22741	0,11602	-1,960	38 0	0,624
Faktör 3: Soyutlama Kadın Erkek	3,1294 3,1368	-0,00738	0,12472	-0,059	38 0	0,953
Faktör 4: İletişim Bozukluğu Kadın Erkek	2,3706 2,4104	-0,03979	0,11510	-0,275	38 0	0,730
Faktör 5: Duyarsızlık Kadın Erkek	1,8647 2,0283	-0,16360	0,09443	-1,732	38 0	0,084

Mobbing bilgi düzeyi ve farkındalığına göre MKTÖ ile elde edilen boyutlar açısından farklılıkları gösteren Tablo 4'te; mobbingi daha önce duyan ve duymayan öğrenciler arasında mobbinge karşı tutumların “Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı” (ortalama fark= -0,36708 p= 0,000) ve “İletişim Bozukluğu” (ortalama fark= -0,38927 p= 0,001) tutum boyutlarında farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Mobbing kavramının tam olarak ne olduğunun, sürecin nasıl gerçekleştiğinin farkında olan ve olmayan öğrenciler arasında mobbinge karşı sergilenen tutumlar açısından istatistiki

olarak anlamlı farklılıklar ise AFA sonucu elde edilen tüm tutum boyutlarında bulunmaktadır. Bu kapsamda;

- Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı (ortalama fark= -0,30504, p=0,003), Karşı Şiddet Uygulama (ortalama fark= -0,59167, p=0,000), Soyutlama (ortalama fark= -0,26478, p= 0,033) ve İletişim Bozukluğu (ortalama fark= -0,29571, p= 0,010) tutumlarına yönelik eğilimin mobbing kavramı hakkında yeterli bilgi düzeyi ve süreçsel farkındalığa sahip öğrencilerde ortaya çıktığı,
- Mobbing sürecinin ne olduğunu bilmeyen ve mobbing hakkında farkındalığa sahip olmayan öğrencilerin ise mobbinge karşı Duyarsızlık (ortalama fark= 0,19931, p= 0,035) tutumu sergilediği söylenebilir.

Tablo 4: MKTÖ Boyutlarının Mobbing Bilgi Düzeyi ve Farkındalığına Göre t Testi Sonuçları

Faktörler	Ortalama	Ortalama fark	Ortalama fark standart hata	t	Sd	p
Faktör 1: Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı Duymadım Duydum	2,7109 3,0779	-0,36708	0,09978	-3,679	380	0,000*
Bilmiyorum Biliyorum	2,7667 3,0717	-0,30504	0,10070	-3,029		0,003*
Faktör 2: Karşı Şiddet Uygulama Duymadım Duydum	2,5414 3,0323	-0,49090	0,11329	-4,333	380	0,880
Bilmiyorum Biliyorum	2,5333 3,1250	-0,59167	0,11245	-5,262		0,000*
Faktör 3: Soyutlama Duymadım Duydum	3,0221 3,2338	-0,21173	0,12366	-1,712	380	0,953
Bilmiyorum Biliyorum	3,0143 3,2791	-0,26478	0,12384	-2,138		0,033*
Faktör 4: İletişim Bozukluğu Duymadım Duydum	2,1878 2,5771	-0,38927	0,11282	-3,450	380	0,001*
Bilmiyorum Biliyorum	2,2595 2,5552	-0,29571	0,11398	-2,594		0,010*
Faktör 5: Duyarsızlık Duymadım Duydum	2,0166 1,9005	0,11608	0,09417	1,233	380	0,218
Bilmiyorum	2,0452	0,19931	0,09415	2,117		0,035*

Biliyorum	1,8459					
------------------	--------	--	--	--	--	--

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir devlet üniversitesinin İİBF ve MMF’nde öğrenim gören 382 lisans öğrencisinin hayatlarının her aşamasında karşılaşılabilecekleri mobbing sürecine karşı tutumlarını mobbing bilgi düzeyi farkındalıkları açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

- Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin % 52,6’sı mobbing kavramını daha önce duyduklarını belirtirken, %55’i mobbing kavramının içeriğinin ne olduğunu ve mobbing hakkında farkındalık sahibi olmadığını, %56,8’i mobbingin hem kadın hem de erkeklerde görüldüğünü, %13,9’u mobbing için bir süre gerektiği, %38,5’ ise mobbingin bir suç olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlar 2013 yılında Olgun vd. tarafından ebelik bölümü öğrencilerinde mobbing bilgi düzeyinin belirlenmesini amaçlayan çalışma sonuçları ile karşılaştırıldığında çalışma sonuçları arasında farklılık olduğu görülmektedir. Bu karşılaştırmaya göre mobbinge yönelik bilgi düzeyinin İİBF ve MMF öğrencilerinde ebelik öğrencilerine göre daha düşük olduğunu belirlenmiştir. Buradan hareketle öğrenim görülen bölümlerin mobbing bilgi düzeyi farkındalığını etkileyebileceği ortaya çıkarken, bu etkinin mobbing kapsamındaki nedenleri ilerleyen çalışmalarda incelenebilir.
- Öğrencilerin mobbinge karşı tutumlarının değerlendirilmesi için uygulanan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, ortaya mobbinge karşı 5 farklı tutum boyutu elde edilmiştir. Söz konusu boyutların içerikleri açısından şu şekilde değerlendirilebilir:
 - Sağlık Sorunları ve Motivasyon Kaybı Tutumu; mobbing karşısında öğrencilerin fiziksel sağlık sorunları ve motivasyon kaybı yaşayacağını,
 - Karşı Şiddet Uygulama Tutumu; öğrencilerin mobbing karşısında kendilerini korumak ve mücadele etmek için mobbing uygulayıcılarına ve çevresine yönelik şiddet içeren tutumlar geliştireceğini,
 - Soyutlama Tutumu; öğrencilerin mobbing karşısında mücadeleden öte kendilerini buldukları çevreden ve bireylerden uzaklaştırma eğilimi gösterdiklerini,
 - İletişim Bozukluğu Tutumu; öğrencilerin mobbinge maruz kalması durumunda çevresiyle iletişim bağlarını ve paylaşımlarını azaltacağını,
 - Duyarsızlık Tutumu; mobbingin sıradan bir davranış biçimi olduğunun, tepkisiz kalmanın ya da mobbinge mobbingle karşılık vermenin doğal karşılandığını gösteren davranışları yansıtmaktadır.

- Çalışma kapsamında elde edilen mobbinge karşı 5 tutum boyutu Akyüz tarafından 2015 yılında mobbing mağduru öğrencilerin tutumlarını gösteren çalışmayla karşılaştırıldığında tutum boyutlarının benzerlik gösterdiği görülmüştür.
- Elde edilen boyutların mobbing kavramını daha önce duyma durumu ile karşılaştırılması sonucunda mobbing kavramını daha önce duyan öğrencilerin, duymayan öğrencilere göre mobbing karşısında daha fazla iletişim bozukluğu ile sağlık sorunları ve motivasyon kaybı yaşadığı ortaya çıkmıştır.
- Araştırmada elde edilen çarpıcı bulgulardan birisi de mobbing bilgi farkındalığına sahip olmayan öğrencilerin mobbing karşısında duyarsızlık tutumuna daha fazla yönelmesidir. Bunun temel nedeni, öğrencilerin mobbing sürecinin içeriğini kavrayamamasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın mobbing bilgi farkındalığına sahip öğrencilerin mobbingden daha fazla etkilendiği ve mobbinge karşı olumsuz sağlık sorunları ve motivasyon kaybı, karşı şiddet uygulama, soyutlama ile iletişim bozukluğuna yönelik tutum sergiledikleri belirlenmiştir.
- Mobbinge yönelik tutumların fakülte bazında ele alınmasında İİBF ve MMF’nde öğrenim gören öğrenciler açısından tutum boyutlarının hiçbirisinde anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Cinsiyete göre tutum boyutlarının ilişkilendirilmesinde ise sadece olumsuz sağlık sorunları ve motivasyon kaybı tutumu için cinsiyetin önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamlı farklılığa göre mobbingin kadın öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha fazla sağlık sorunları ve motivasyon kaybına neden olduğu belirlenmiştir.

Çalışma genelinde mobbing hakkında bilgi düzeyi ve farkındalığı ile mobbing tutumlarının öğrenciler açısından boyutlandırılmasında, bilgi farkındalığının önemli bir etken olduğu ortaya çıkarken daha sonraki çalışmalarda mobbing farkındalığı ve mobbinge karşı geliştirilen tutumların farklı toplumsal gruplar açısından değerlendirilmesi, mobbinge yönelik literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akyüz, A. M. (2015). *Üniversite öğrencilerine yönelik mobbing uygulamalarının tespiti, olumsuz etkilerinin incelenmesi ve engellenmesine yönelik bir araştırma*. YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 1(8), ss. 2-42.

Bardstu, S. (2011). *Between a rock and a hard place: a cross-sectional and longitudinal investigation of the psychosomatic consequences of witnesses to workplace bullying*, Oslo Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Psikoloji Yüksek Lisans Tezi.

Baron, R. A. & Neuman, J. H. (1996). *Workplace violence and workplace aggression: evidence on their relative frequency and potential causes*, *Aggressive Behavior*, C. 22, No: 3, pp. 161-173.

Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing: iş yerinde duygusal saldırı ve mücadele yöntemleri*. Timaş Yayınları, İstanbul.

Davenport, N & Schwartz, R. D. & Elliot, G. P. (2003). *Mobbing, iş yerinde duygusal taciz*. Çev. Osman Cem Öner toy, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Duffy, M. & Sperry, L. (2007). *Workplace mobbing: individual and family health consequences*. *The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families*, Vol:15 No:4, pp. 398-404

Druskat, V. U. & Wolff, S. B. (2001). *Building the emotional intelligence of groups*, *Harvard Business Review*, C. 79, No: 3, pp.80–90.

Ege, H. (2010). *Different typologies of workplace conflict and their connections with post traumatic embitterment disorder (PTED)*, *Health*, C. 2, No: 3, pp.234-236.

Elgar, F.J. & Pickett, K.E. & Pickett, W. et al. (2013). *School bullying, homicide and income inequality: a cross-national pooled time series analysis*. *International Journal of Public Health* Vol:58, Issue 2, pp 237–245.

Fettahlioğlu, O. Ö. (2008). *Örgütlerde psikolojik şiddet (mobbing): üniversitelerde bir uygulama*, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Finne, L. B. & Knardahl, S. & Lau, B. (2011). *Workplace bullying and mental distress: a prospective study of Norwegian employees*, *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, C. 37, No: 4, pp.276-287.

Gün, H. (2009). *Çalışma ortamında psikolojik taciz (mobbing)*, Lazer Yayınları, Ankara.

Hague, L. J. (2010). *Environmental antecedents of workplace bullying: a multi-design approach*, Bergen Üniversitesi, Felsefe Doktora Tezi.

Hansen, A. M. & Hogh, A. & Persson, R. & Karlson, B. ve Helene G. A. & Ørbæk, P. (2006). *Bullying at work, health outcomes, and physiological stress response*, Journal of Psychosomatic Research, C. 60, No: 1, pp.63– 72.

İlhan, Ü. (2010). *İşyerinde psikolojik tacizin (mobbing) tarihsel arka planı ve türk hukuk sisteminde yeri*, Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review, C. 10, No: 4, ss.1175 – 1186.

Keashly, L. (1998). *Emotional abuse in the workplace: conceptual and eprical issues*, Journal Of Emotional Abuse, C. 1, No: 1, pp. 85-117.

Kırel, Ç. (2008). *Örgütlerde psikolojik taciz (mobbing) ve yönetimi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 1806, Eskişehir.

Leymann, H. (1990). *Mobbing and psychological terror at workplaces*, Violence and Victims 5(2), pp.119-126.

Leymann, H. (1996). *The content and development of mobbing at work*. European Journal of Work and Organizational Psychology 5(2), ss. 165-184.

Lewis, S. E. (2006). *Recognition of workplace bullying: a qualitative study of women targets in the public sector*, Journal of Community & Applied Social Psychology, J. Community Appl. Soc. Psychol., C. 16, No: 2 ,ss.119–135.

Limoncuoğlu, S. A. (2013). *İş hukuku kapsamında psikolojik tacizin değerlendirilmesi ve mağdurların kullanabilecekleri haklar*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl 25, No: 105, ss.51-88.

Matthiesen, S. B. & Einarsen, S. (2007). *Perpetrators and targets of bullying at work: role stress and individual differences*, Springer Publishing Company, Violence and Victims, C. 22, No: 6, ss.735-753.

Mikkelsen, E. G. & Einarsen, S. (2010). *Bullying in danish work-life: prevalence and health correlates*, European Journal of Work and Organizational Psychology, C. 10, No: 4, ss.393-413.

Niedl, K. (1996). *Mobbing and well-being: economic and personnel development implications*, European Journal of Work and Organizational Psychology (2), pp. 239-249.

Niedhammer, I. & David, S. & Degioanni, S. & Drummond, A. & Philip, P. (2009). *Workplace bullying and sleep disturbances: findings from a large scale cross-sectional survey in the french working population*, Sleep, C. 32, No. 9, pp. 1211-1219.

Tınaz, P. (2006). *İş yerinde psikolojik taciz (mobbing)*, 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. İstanbul.

Olgun, H. & Polatöz, Z. & Karaca, A. & Çiftçi, S. & Öztürk, H. & Özorhan, E. & Özkan, H. & Apay, S. (2013). *Öğrencilerin mobbing hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi*. Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi. 2 (4), ss. 431-442

Rayner, C. & Hoel, H. (1997). *A summary review of literature relating to workplace bullying*, Journal of Community & Applied Social Psychology, C. 7, No: 3, pp.181-191.

Resch, M. & Schubinski, M. (1996). *Mobbing-prevention and management in organizations*, European Journal of Work and Organizational Psychology 5(2), pp.295-302.

Tutar, H. (2004). *İşyerinde psikolojik şiddet sarmalı: nedenleri ve sonuçları*, Yönetim Bilimleri Dergisi, C. 2, No: 2, ss. 101-128.

Yaman, E. (2008). *Üniversiteler ve etik: baskılar ya da psikolojik şiddet*, İş Ahlakı Dergisi Turkish Journal of Business Ethics, 2008, Cilt Volume 1, Sayı 1, ss. 81-97.

Zabrodska, K. & Kveton, P. (2013). *Prevalence and forms of workplace bullying among university employees*, Employee Responsibilities and Rights Journal. Volume 25, Issue 2, pp. 89–108.

Zapf, D. (1996). *On the relationship between mobbing factors and job content, social work environment and health outcomes*, European Journal of Work and Organization Psychology, Vol. 5, No. 2, pp. 215-217.

Wolke, D. & Woods, S. & Bloomfield, L. & Karstadt, L. (2000). *The association between direct and relational bullying and behaviourproblems among primary school children*, Journal of Child Psychology and Psychiatry. Vol. 41, No. 8, pp. 989–1002.